

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Факультет журналістики, реклами та видавничої справи

Кафедра періодичної преси та медіаредагування

Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

**«Декомунізація в Одесі як процес переосмислення радянської спадщини
(серія журналістських матеріалів)»**
**«Decommunization in Odesa as a process of rethinking the Soviet heritage (a
series of journalistic materials)»**

Виконала: здобувачка денної форми навчання
спеціальності 061 «Журналістика»

Освітня програма «Журналістика»

Циктор Ольга Валеріївна

Керівник ст. викладач Блінов Є. М. _____
(підпис)

Рецензент канд. іст. наук, доц. Тхоржевська Т. В.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ _____ від _____
Завідувачка кафедри

(підпис) (прізвище, ім'я)

Захищено на засіданні ЕК № 1
протокол № _____ від _____
Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою/шкалою
ECTS/ бали)

Голова ЕК

(підпис) (прізвище, ім'я)

Одеса – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА.....	5
1. Аналіз регіональних онлайн-ЗМІ на предмет висвітлення декомунізаційних процесів.....	5
2. Аналітична стаття як жанр журналістики.....	9
ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....	12
ВИСНОВКИ.....	14
БІБЛІОГРАФІЯ.....	17
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Понад 5 тисяч – така кількість пам'ятників Володимиру Іллічу Леніну розташовувалась на території України станом на кінець ХХ століття. Комуністи, що були при владі понад 70 років, зналися на символах. Саме тому вони нищили церкви, палили книги, утискали все, що пов'язане з українським. Натомість заповнювали простір власними маркерами. Адже Радянський Союз розпався, одну владу змінила інша, а монументи Леніна, радянські зірки та інший спадок через 30 років все ще залишаються з нами. І хоч процес декомунізації України триває, варто зазначити, що його ціна чимала: здебільшого війна на Сході та повномасштабне вторгнення РФ в Україну слугували поштовхами до активного позбавлення від всього комуністичного, а згодом і російського.

З 24 лютого 2022 року росіяни демонструють продовження комуністичних традицій. На захоплених силою територіях найперше – змінюють назви міст з української на російську мову, так само нищать українські книги, бо пам'ятають значення символів, які можуть прожити значно довше, ніж їхня влада. Сьогодні українці мають усвідомити значущість розвитку власної культури на заміну тієї, що дісталась нам у спадок від радянського режиму. А такої, зокрема на півдні, чимало. Саме тому тема роботи щодо декомунізації Одеси наразі є *актуальною*, адже позбавлення від радянських символів в культурі міста є важливим для заперечення російської пропагандистської теорії про те, що Одеса – російське місто.

Метою дослідження є аналіз декомунізації від її початку до нинішніх часів, усвідомлення комуністичної культурної спадщини на території Одеси та її впливу на свідомість містян. В рамках написання дипломної роботи виокремили такі *завдання*:

– визначити, на якому етапі перебуває декомунізація в Одесі;

- поспілкуватись з експертами (істориками, архітекторами та громадськими діячами) на предмет осмислення впливу радянських пам'яток на свідомість населення;
- окреслити етапи процесу позбавлення від пам'яток радянського режиму, визначити його недоліки;
- проаналізувати роль органів місцевого самоврядування в процесах декомунізації міста;
- визначити наслідки декомунізації для Одеси;

Об'єкт дослідження: процес декомунізації в Одесі.

Предмет дослідження: символи комуністичної ідеології в громадських місцях Одеси, зокрема пам'ятники, монументи, таблички, ордени та нагородні зірки, надписи. Також публікації на тему декомунізації.

Для досягнення мети дослідження застосовані такі **методи:**

- теоретичний аналіз і узагальнення літературних джерел;
- інтерв'ю з експертами;
- аналіз законодавчої бази, що стосується теми дослідження;
- аналіз публікації у ЗМІ зі згадками дослідження.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання роботи вдалось виконати поставлені завдання і отримати наступні висновки. Декомунізація в Одесі ще не дійшла свого завершення, і її пасивна фаза може тривати впродовж десятків років. Достеменно невідомо, скільки пам'ятників, зображень чи дощок вдасться знайти, враховуючи, що багато з них розташовані на території приватних підприємств та будинків. Точкою старту декомунізації вважається рік, коли цей процес був узаконений, а саме 2015. Та фактично почалась вона з отримання Україною незалежності. Критичні процеси, які довелось проживати населенню, зокрема революції 2004, 2013 років, війна на сході та повномасштабна війна, стали каталізатором до позбавлення від радянського минулого та усвідомлення власної ідентичності.

Для отримання більш ґрунтовних знань про процеси декомунізації в Одесі, вдалось поспілкуватись з наступними експертами: головою південного відділення Українського інституту національної пам'яті Сергієм Гуцалюком, істориком Тарасом Гончаруком, головою громадської організації «Декомунізація. Україна» Вадимом Поздняковим, членом історико-топонімічної комісії Олександром Бабічем.

Вдалося визначити, що в Одесі декомунізація проходила дещо повільними темпами. Але почалась, як і у всіх, з повалення пам'ятників Леніну. Саме Одещина стала тим регіоном, де знаходили, та й продовжують знаходити, останніх Леніних в Україні.

Найактивніша фаза була у 2015-2017 роках, після цього спостерігався певний спад. Повторна активізація повалення пам'ятників, демонтажу табличок та перейменування вулиць сталась з Одесою вже після повномасштабного вторгнення. Війна 2022 року вплинула і на свідомість громадян. Якщо кілька років тому одеситам були незрозумілими причини, через які вони мають забути своє радянське минуле, то коли російська агресія торкнулась міста

безпосередньо, то відмова від всього російського, а відтак і радянського, постала гострою потребою для того, аби Одеса розвивалась як сучасне, українське місто. Тому багато процесів демонтажу радянських символів ініціює саме громадськість.

Щодо ж керівників міста, то саме владні структури та бюрократичні процедури гальмують процес декомунізації. Це не обов'язково повинно означати проросійську налаштованість місцевої влади. Йдеться скоріше про небажання до змін. Адже процедура ухвалення рішення про демонтаж повинна пройти сесію міської ради, мають бути виділені кошти на сам демонтаж, а також визначене місце подальшого зберігання демонтованих об'єктів.

Тому значно швидше декомунізація торкається перейменувань. На засіданнях топонімічних комісій приймають цілими пакетами зміну назв вулиць, провулків, парків та населених пунктів.

Та незаконне проведення демонтажів пам'ятників та табличок хоч і очищає місто від радянської спадщини, та погано впливає на усвідомлення необхідності цього процесу серед населення.

Окремо варто підсумувати, що символіка радянських часів уже погано вписується в вигляд сучасного міста, навіть якщо мова йде про стару його частину. Адже на архітектуру Одеси великий вплив мали західноєвропейські культури. Відстала радянська архітектура лише засмічує туристичне місто.

Один з найголовніших наслідків декомунізації в Одесі в тому, що саме цей процес породив собою нові. Йдеться про деколонізацію та дерусифікацію, які активізувались з початком повномасштабного вторгнення. Позитивний приклад того, як в місті позбавлялися від радянського минулого, надихнув громадськість на позбавлення й імперського минулого чи будь-яких російських слідів у культурному житті міста. Також саме завдяки декомунізації стало зрозуміло, що населення має право на власну думку і таких питаннях, і воно повинно бути почутим. Гарним прикладом слугує демонтаж пам'ятника Катерині: ще навесні місцева влада заявляла про відсутність будь-яких планів на знесення пам'ятника

найближчим часом, та зважаючи на численні мітинги та звернення людей, це питання було вирішено позитивно.

БІБЛІОГРАФІЯ

Досліджувані матеріали

1. Більшість українців підтримували ідею залишити 8 березня вихідним днем. *Думська*. 6 березня 2023 р. URL: <https://dumskaya.net/news/bolshinstvo-ukraintsev-podderzhivali-ideyu-ostav-173643/ua/> (дата звернення 01.04.2023).
2. У День Збройних сил України скандальний заступник голови Одеської облради від проросійської ОПЗЖ роздавав грамоти противникам декомунізації та деколонізації. *Думська*. 6 грудня 2022 р. URL: <https://dumskaya.net/news/u-den-zsu-shkarovski-rozdavav-gramoti-protivnik-171127/ua/> (дата звернення 31.03.2023).
3. Велика декомунізація в Одесі: майже 100 вулиць змінять назву. *048*. 25 жовтня 2022 р. URL: <https://www.048.ua/news/3485289/velika-dekomunizacia-v-odesi-majze-100-vulic-zminat-nazvu> (дата звернення 01.04.2023).
4. В Одесі топонімічна комісія погодила перейменування десятків вулиць і провулків. *Думська*. 2 березня 2023 р. URL: <https://dumskaya.net/news/v-odesse-toponimicheskaya-komissiya-soglasovala-173551/ua/> (дата звернення 31. 03. 2023).
5. В Одеській області знесли ще один пам'ятник Суворову. *Думська*. 20 січня 2023 р. URL: <https://dumskaya.net/news/v-odesskoj-oblasti-snesli-eshche-odin-pamyatnik-172365/ua/> (дата звернення - 30.03.2023).
6. В Подольське клумбу украсили бюстом Леніна (фотофакт). *Одеса онлайн*. 06 вересня 2021 р. URL: <https://odessa.online/v-podolske-klumbu-ukrasili-byustom-lenina-fotofakt/> (дата звернення 14.03.2023).
7. В Україні создадут Совет по декоммунизации и дерусификации. *Одеса онлайн*. 7 червня 2023 р. URL: <https://odessa.online/v-ukraine-sozdadut-sovet-po-dekommunizatsii-i-derusifikatsii/> (дата звернення 05.03.2023).

8. Декомунізація на півдні Одещини: в Арцизі прибрали пам'ятник Карлу Марксу, на черзі «лідер світового пролетаріату» з Холмського. *Думська*. 16 вересня 2022 р. URL: <https://dumskaya.net/news/dekommunizatsiya-na-yuge-odeschiny-v-artcize-ubr-168770/ua/> (дата звернення - 30.03.2023).

9. Декомунізація Одещини: у Подільську демонтували погруддя Котовському, У Трапівці – Гастелло. *048*. 22 січня 2023 р. URL: <https://www.048.ua/news/3534592/dekomunizacia-odesini-u-podilsku-demontuvali-pogrudda-kotovskomu-u-trapivci-gastello> (дата звернення 01.04.2023).

10. Декомунізація флоту: на Одещині перейменували буксир на честь великомученика. *Одеса лайв*. 14 грудня 2022 р. URL: <https://odesa.novyny.live/dekommunizatsiia-flota-v-odesskoi-oblasti-pereimenovali-buksir-na-chest-velikomuchenika-68050.html> (дата звернення 01.03.2023).

11. И их осталось трое: еще 2 памятника советскому вождю снесли в Одесской области (фото). *УСІ*. 7 березня 2020 р. URL: <https://usionline.com/i-ih-ostalos-troe-eshhe-2-pamyatnika-sovetskomu-vozhdyu-snesli-v-odesskoj-oblasti-foto/> (дата звернення 01.04.2023).

12. На Одещині у с. Фонтанка знесли пам'ятник чекістам, – ФОТО. *048*. 15 березня 2022 р. URL: <https://www.048.ua/news/3350692/na-odesini-u-s-fontanka-znesli-pamatnik-cekistam-foto> (дата звернення 01.04.2023).

13. На Одещині червоною фарбою облили мавзолей та пам'ятник. *УСІ*. 16 січня 2023 р. URL: <https://usionline.com/na-odeshchyni-chervonoiu-farboiu-oblyly-mavzolej-ta-pam-iatnyk/> (дата звернення 01.04.2023).

14. На четыре меньше: в Одесской области переименовали улицы Терешковой. *УСІ*. 13 жовтня 2021 р. URL: <https://usionline.com/na-chetyre-menshe-v-odesskoj-oblasti-pereimenovali-ulicy-tereshkovej/> (дата звернення 01.04.2023).

15. Одеські ЗМІ найчастіше пишуть про децентралізацію та транспортну реформу. *Інтент*. 31 січня 2020 р. URL :

<https://intent.press/news/reforms/2020/odeski-zmi-najchastishe-pishut-pro-decentralizaciyu-ta-transportnu-reformu/> (дата звернення - 30.03.2023).

16. Переименуют улицы, связанные с тоталитарным режимом и страной-агрессором. *Одеса онлайн*. 15 червня 2022 р. URL: <https://odessa.online/v-odesse-soglasovali-spisok-ulits-podlezhashhih-pereimenovaniyu/> (дата звернення 14.03.2023).

17. Полярна декомунізація: біля української антарктичної станції оновили дороговказ. *Думська*. 12 березня 2023 р. URL: <https://dumskaya.net/news/polyarnaya-dekommunizatciya-vozle-ukrainskoy-ant-173791/ua> (дата звернення 30.03.2023).

18. Пристрасті довкола перейменування районів Одеси: не всім подобаються запропоновані назви. *Одеса лайв*. 1 березня 2023 р. URL: <https://odesa.novyny.live/pereimenuvali-chi-ni-v-odesi-priiniali-rishennia-shchodonazv-dvokh-raioniv-91867.html> (дата звернення 01.03.2023)

19. Регіональні медіа України у протистоянні з повномасштабною російською агресією. *Інститут демократії ім. Пуліпа Орлика*. 21 березня 2022 р. URL: <https://idpo.org.ua/reports/4570-regionalni-media-ukra%D1%97ni-u-protistoyanni-z-povnomasshtabnoyu-rosijskoyu-agresiyeyu.html> (дата звернення - 30.03.2023).

20. Той самий пам'ятник і не тільки. Деколонізація в Одесі (фото). *УСІ*. 16 вересня 2022 р. URL: <https://usionline.com/toj-samyj-pam-iatnyk-i-ne-tilky-dekolonizatsiia-v-odesi-foto/> (дата звернення 01.04.2023).

21. У Подільську знесли пам'ятник Котовському (фото). *УСІ*. 21 січня 2023 р. URL: <https://usionline.com/u-podilsku-znesly-pam-iatnyk-kotovskomu-foto/> (дата звернення 01.04.2023).

22. Цифровізація, деімперіалізація і гімн міста: Одеса в очікуванні нового Статуту. *Одеса онлайн*. 5 березня 2023 р. URL: <https://odessa.online/uk/tsifrovizatsiya-deimperializatsiya-i-gimn-mista-odesa-v-ochikuvanni-novogo-statutu/> (дата звернення 15.02.2023).

Наукова, науково-методична література

23. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості: підручник. Львів : ПАІС, 2017. 268 с.
24. Михайлин І. Л. Основи журналістики : підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 496 с